

ACC. N:R M. 16223:1-12.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Algot Nilsson, Osby*
Härad: *V. Göinge* Berättare: " " "
Socken: *Visseltöfva* Berättarens yrke: *f. d. lantbrukare*
Uppteckningsår: *1965* Född år *1887* i *Visseltöfva*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Allmogens sithöbler. s. 1-12.

LUF 94

Skriv endast på denna sida.

Allmogens sittmöbler
Bänkar

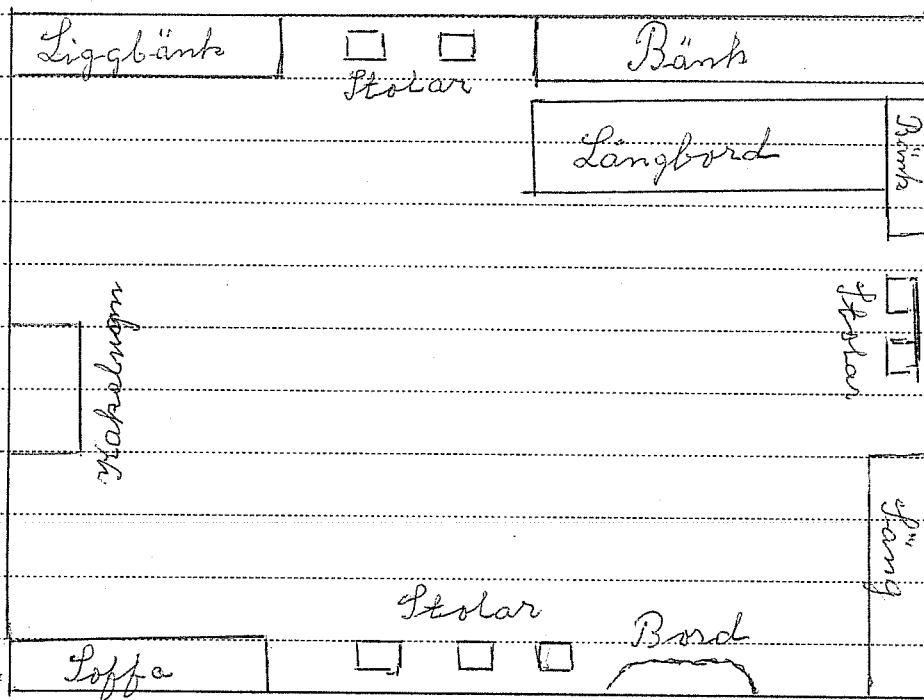
Under 1800-talet var det mycket vanligt med väggfasta bänkar och i en av mina granngårdar har de funnits kvar till 1957 då en ny ägare tillträdde. De bestod av en tjock och bred plankor som utgröpts något för att den skulle vara bekvämare att sitta på. De styrbars av stöd från bänkens ytterkant mot väggen. Det fanns även bänkar i form av en låda med lock, och här kunde locket lyftas av och sedan bäddas åt barnen. På bänkarna vid långbordet var det vanligen bestämda platser för husfolket. På kortbänken vid långbordets ena ända var husbondens plats, och där var också plats för en gäst. Där det fanns fjäderfä i stugan hade

20/4-65

ACC. N:R M. 16223:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dessa sin plats under sängarna. Någon
 plats med benämningen "högsäte" förekom
 inte i bondgårdarna

Thiss så som jag såg inredningen i
gårdar på 1890-talet, men det var ej så
många som hade väggfasta bänkar kvar

ACC. N:R M. 16223:3.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ty en del hade ersatt dem med andra möbler. Vid sekelskiftet 1900 började förändringen mera allmänt med nyare möbler. Det var de uppväxande stations- och samhällens innervånare som skaffade nyare slags möbler och då ville man i bondgårdarna också ha sådana. Någon särskild person som införde bruket med modernare möbler kan ej anges utan bruket spreds så småningom från de större gårdarna till de mindre ställen.

Pallar

Pallar fanns flera slags. De flesta var försedda med fyra ben och hade ett avlångt hål i mitten vilket användes som handtag då man skulle flytta pallen. För barnen fanns lätta låga pallar. Stundom förskom pallar med tre ben, men det var ej så ofta.

Man hade också långa pallar med plats för två eller tre personer vilka kallades brasapallar, ty man brukade om kvällarna flytta fram den till brasan och man brukade ofta sitta framför brasan en stund i skymningen och berätta sagor och historier. Pallar med naturvuxna ben fanns också och de brukade användas till att ställa blomkrukor på. Mjölkpallar fanns även och de var lägre än de som fanns i böningshusen. Då man tröskade och ej hade härpa att rensa säden med utan kastade den för hand hade man en låg trebent pall att sitta på.

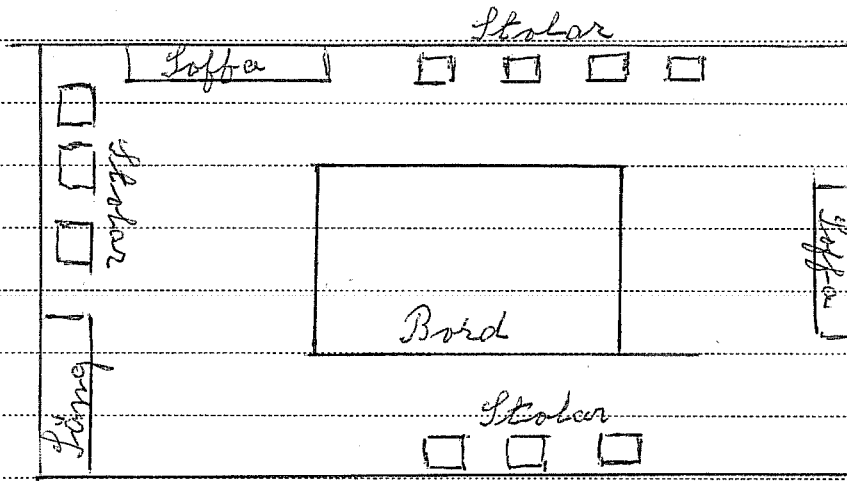
Bredpallar fanns endast på ett och annat ställe och man brukade vid behov låna sådana av varandra.

Stolar

De stolar som man hade samtidigt

ACC. N:R M. 16223:5.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Som man hade bänkar var ganska klum-
piga och med flat sits. Det rum som först
möblerades med stolar var gästrummet
som också användes vid kalas. Där fanns
förut både bänkar soffor och sängar men ej
kistor, vilka hade sitt särskilda rum bakom
köket.

Under senare hälften av 1800-talet
började det komma stolar som var styrade
med svinkor samt stolar med sitsar av

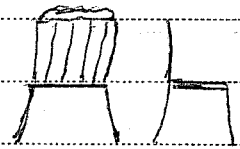
flätad rotting. Men det var ej så många utom de förekom jämsides med äldre modeller. Det var ungefär likartat inom hela socknen med möbleringen, utom i Torpstugorna, där man endast hade stolar av enklaste modell ofta tillverkade av ägaren. Man brukade ha en eller två stolar med armstöd som brukade användas av farföräldrarna eller av besökande.

Stolar med armstöd förekom ganska sparsamt och kallades karmstolar. Något särskilt namn på armstödet har jag ej hört. Kammet kullerstol har ej förekommit här på orten. Kattstol kallade man en stol som användes av gamla och sjuka som ej kunde gå ut för att uträtta sina naturbehov. Kammet "brudstol" har jag hört men när de användes har jag ej sett. Men "domstol" har

ACC. N:R M. 16223:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ij' förekommit här i orten. De äldsta stoltyperna var ganska grova och enkla

Stolsbenen var fyrkantiga och ryggstödet och bakre stolsbenen var i ett stycke. Tvärläarna

var antingen instappade i benen eller infällda. I den äldsta stilen av stolar var sitsen slät. Men sedan förekom sitsar med utgröppningar för att göra sitsen bekvämare. Stolar med halmsits förekom stundom, men det var vanligare att de var stoppade med svinhår.

De flesta stolarna var tillverkade av björk men en del fanns av ek. Det förekom både målade och polerade stolar.

Stolar med sniderier förekom på ett och annat ställe. I mitt hem fanns en stol med snidade sädesax på ryggstödet vilket var något bågformat. Stolen var vitmålad och var

ACC. N:R M. 16223:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

mycket vackert. I en möbelaffär såg jag nyliken stolar av denna hundraåriga typ som man nu tagit upp igen. På stolar med armstöd förekom stundom på armstödet ända smiderier i form av ett hästhuvud eller hundhuvud, men några bibliska motiv har jag ej sett.

Lärskilda stolar

Det har här i orten förekommit en stoltyp med tre ben. Den hade ryggstödet i ett stycke i form av en plankbit med dubbelt så stor bredd upp till som nere vid sitsen. Dessa stolar var mycket sällsynta här i trakten. Det är nog möjligt att sådana stolar kommit från annat håll genom familjer som flyttat in. Jag har ej hört att dessa stolar hade någon särskild användning. Bullstolar förekom stundom för sjuka

ACC. N:R M. 16223:9

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

eller förlamade personer. Det var stolar med armstöd som man satt små trissor under benen. Det gick ju att köra med dessa stolar inomhus men ej ute. Stolar som varit urholkade nr en trädstam har jag ej sett men hört omtalas att det fanns en sådan stol på ett ställe. Laggade stolar har ej förekommit här i bygden. Stolar som kunde användas som förvaringsrum förekom men ej allmänt. Man brukade förvara barnens kläder och leksaker där. Stolar som kunde användas som bord förekom inte här i orten.

De första gungstolarna var mycket enkla och klumpiga. Gänglarna var tillverkade av plankor som higgits till som halvmånar och ställning och sits var grovtuggna. I slutet av 1800-talet började man med gänglar som var smalare och med

ACC. N:R M. 16223:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

svarvade ben och spolar samt bekväm sits som var vackert målad med blommor eller andra figurer. Långstolar med spiralfjädrar kom i bruk omkring 1910 men de blev aldrig riktigt populära. Dessa tillverkades på fabrik i Småland. Barnstolar fanns dels som små sittstolar, samt s. k. gästolar. De var ganska breda med ett stort hål i mitten genom vilket man ställde ner barnet. De var försedda med små hjul, och kunde således av barnet köras omkring i rummet. Det fanns även små sittstolar som kunde hängas upp i taket och tjänstgjorde som gunga.

Yngre stoltyper

Nya stoltyper började införas på 1890-talet men det dröjde flera år innan de var vanliga överallt. De var mera smäckra och välgjorda samt en del var stöpnade, och

ACC. N:R M. 16223:11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

det fanns även stolar med rotingsits. Pinn-
stolar började också komma allmänt i bruk
vid denna tid ty de var billiga. Det var
sin pinnar i stolsryggen. Pinnarna var
svarvade. Trädslaget var björk. Sitsen var
något urgröpt för att göra det bekvämare.
Stolarna var polerade och färgen var brun
och trädslagets färg lyste igenom poleringen.
Stoppade och klädda stolar kom mera allmänt
i bruk omkring 1910.

Tillverkning

Under 1800-talet tillverkades stolarna
av snickare ute i bygderna. Här i trakten
var några möbelsnickare som utom stolar
även tillverkade sängar och byråer. Det var
Iven Larsson Simontorp Osby och Iven Olsson
Kärsebränna Osby. I grannförsamlingen Verum
var de flesta bönderna också möbelsnickare

12
ACC. N:R M. 16223:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och tillverkade soffor och sängar som sedan såldes på marknader främst i Kristianstad. Jag har ej sett eller hört talas om att tillverkaren av stolar har satt någon signatur på dem. Det var ej heller brukligt att ägaren satte sitt namn på stolarna.

På senare tid inköpte man stolar hos möbelhandlande i stations samhällen och dessa fick dem från fabriker i Småland. Linnstolarna kom från fabriker i Värnamo och Skillingaryd som sålde i parti till möbelhandlarna i stationssamhällen här omkring.